

Recenzija

Inga VIDEIKAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

(Ne)įrėmintas XXI a. (e)migracijos kodas

Laurušaitė, Laura, *Literatūra, mobilumas, imago: lietuvių ir latvių XXI a. (e)migracijos patirtys*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019, 322 p.

Baltijos šalių (e)migracijos patirtys gana dažnai referuojamos priešasčių ir pasekmių istoriniame kontekste, tačiau akivaizdu, kad to nepakanka siekiant apčiuopti literatūrinius (e)migracijos reiškinius. Žvelgiant į šių šalių nacionalinės literatūros lauką, galima pastebėti, kad nuo XXI a. pastarasis gana gausiai papildomas emigrantų kūryba (meniniais tekstais). Tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje randasi vis daugiau naujos (e)migracinės literatūros iš įvairių pasaulio šalių. Maždaug nuo 2003 m. kūriniai vis dažniau patenka ne tik į skaitytojų, bet ir į tyrėjų akiratį. Praėjus 30 metų po Nepriklausomybės atgavimo, kyla poreikis persvarstyti iševystės ir (ar) emigracijos reiškinių, emigrantų patirtis, tapatinimosi su *Kita* kultūra rizikas, tapatybės formavimosi problematiką ir tapatybės raišką literatūros tekstuose. Taigi, vis

dažniau imamas plačiau apsvarstyti emigracinius tekstus straipsniuose, monografijose, organizuojamos konferencijos¹, jaunųjų diasporos tyrėjų seminarai, diskusijos. Naujausia emigracijoje kuriama lietuvių literatūra, jos metodologinė problematika ir lyginamųjų tyrimų galimybės analizuojamos Dalios Kuizininės, Žydronės Kolevinskienės, Dalios

¹ Pvz., tarpdalykinė mokslinė konferencija „Migracija: sampratos ir patirtys“, kurioje, „pasitelkiant istorijos, sociologijos, antropologijos, politologijos, menotyros, literatūrologijos tyrimus, siekiama kompleksiška aptarti migracijos reiškinių, analizuoti XIX–XXI a. migracijos raidą ir jos veiksnių kontekstą, tarpdalykinio diskurso pagrindus apibrėžti migracijos daugiaspektę sampratą“.

Satkauskytės mokslo ir apžvalginuose straipsniuose², latvių – Lauros Laurušaitės, Vigmanto Butkaus ir kt. mokslo studijose.

Galima manyti, kad esminis Baltijos šalių literatūros lyginimo pagrindas galėtų būti bendras istorinis laiko matmuo ir įvykiai, koreliuojantys su istorine praeitimi ir patirtimi. Kadangi iki šiol lietuvių ir latvių literatūriniai įvaizdžiai nebuvo išsamiai aptariami mokslo darbuose būtent imagologiniu aspektu, L. Laurušaitės monografija „Literatūra, mobilumas, imago: lietuvių ir latvių XXI a. (e)migracijos patirtys“ įgyja ypač didelę reikšmę (e)migracinių tekstų tyrimų lauke. Monografija išsiskiria lyginamuoju dviejų Baltijos šalių (e)migracinės literatūros aspektu, o jos jėga tampa *įliteratūrintų* patirčių reprezentacijos, lyginimo bei iš pastarųjų kylančių rezultatų variacijos.

L. Laurušaitės monografijos metodologiniu pagrindu buvo pasirinkta imagologija (bene vienintelė (e)migracinės literatūros tyrimams tinkama metodologija, leidžianti ne tik apžvelgti, bet ir lyginti literatūroje reprezentuojamus įvaizdžius), kuria remiantis struktūruojamas visas knygos tekstas. Pasak autorės, pastaroji „padeda kursuoti emigracijos prozos teritorijomis, bandant prakalbinti lietuvių ir latvio tautinį charakterį ir įvertinti nusistovėjusių nuostatų bei stereotipų poveikį mūsų vaizduotei“³. Aptardama imagologijos teorinius aspektus, L. Laurušaitė apžvelgia užsienio (Jeano-Marie Carré, Mariuso François Guyard’ Hugo Dyserincko, René Welleko, Davoro Dukičo, Joepo Leersseno ir kt.), lietuvių ir latvių (Silvestro Gaižiūno, Nijolės Vaičiulėnaitės-Kašelionienės, Vigmanto Butkaus, Ilzės Bouldanės, Laimos Anglickienės ir kt.) tyrėjų darbus, praskleidžia ir akcentuoja metodologijos kismą, klasikinės ir šiuolaikinės imagologijos santykį. Pasak autorės, „Imagologija, glaudžiai koreliuodama su klasikine komparatyvistika, gali praturtinti tyrėjo žiūros perspektyvą ir netgi transformuoti klasikinės baltistikos bazę.“⁴ Teoriniai imagologijos įrankiai aptariami argumentuotai, pateikiama kruopščiai atrinkta ir susisteminta medžiaga, o pastebima latvių imagologinių tyrimų receptijos stoka išryškina autorės monografijos tyrimo reikšmę Baltijos šalių (Lietuvos ir Latvijos) literatūros tyrimų lauke. Imagologijos metodas užima reikšmingiausią poziciją siekiant ne tik išsiaiškinti, bet ir palyginti skirtingus objektus. Suteikiamos priegios lanksčiau žvelgti į (e)migraciniuose tekstuose kuriamus įvaizdžius ne uždaro reiškinio suvokimą vien istorijos ribose, o atveria reprezentacijų ir stereotipų, santykio su *Kitu* suvokčių perspektyvą. Pasitelkiamas sociologinis imagologijos kontekstas, kuriuo siekiama ne tik apžvelgti (e)migracijos reprezentacijų raidos tendencijas ir slinktis, bet ir aktualizuoti jau susiformavusių literatūrinių patirčių konceptus bei įvertinti šiuolaikinės emigracijos įvaizdžių koreliacijas. Pernelyg nenutolstama ir nuo istorinio konteksto, leidžiančio įvertinti kaitos perspektyvas. Taigi, visas

² Svarbiausios pastarojo meto diasporos tyrimų studijos: Kuizinienė, Dalia, „Egzilio patirtys ir tapatybė naujausioje lietuvių prozoje“, *Česlovo Milošo skaitymai* 6 (2013); Kolevinskienė, Žydronė, „Lietuvių diasporos tyrimų kelias: tarp lokalizmo ir mobilumo“, *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 1 (21) (2016); Kolevinskienė, Žydronė, „Moterų literatūra iševijoje 1950–1990 metais: kanono klausimas“, *Knygotyra* 74 (2020); Satkauskytė, Dalia, „Egzilinė (ne)tapatybė naujausioje lietuvių emigrantų literatūroje“, *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 2 (12) (2011).

³ Laurušaitė, Laura, *Literatūra, mobilumas, imago: lietuvių ir latvių XXI a. (e)migracijos patirtys*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019, 31.

⁴ *Ibid.*, 38.

dėmesys skiriamas Baltijos šalių tautoms – latviams ir lietuviams bei jų įvaizdžio problematikos *Kitų* kultūrų kontekste formavimuisi ir literatūrinio identiteto raiškos problematikai.

Imagologijos metodo probleminis laukas, kurį autorė sklandžiai praskleidžia šioje monografijoje, aprėpia gana plačius metodologinius interesus – savo ir kitų vaizduojamo ir įsivaizduojamo „aš“⁵ suvokčių ribose. Aptariamasis (e)migracijos literatūrinio vaizdavimo ypatybės, Baltijos regiono nacionalinio charakterio reprezentacijos įtraukimas į imagologų žemėlapi, apžvelgiamos krizinio tapatumo situacijos nulinės tapatybės reprezentacijose („nulinės tapatybės“ formatą autorė siūlo kaip padedantį „konceptualizuoti įvairius šiuolaikinio emigranto (ne)buvimo režimus, klajūniškumo ir laikinumo formas, sukonzentruotas literatūriniame emigracijos imaginariume“⁶), aktualizuojamos vertybių slinkty, stereotipizacija, kulinariniai identitetai, moters, motinos įvaizdžių problematika, (nesusi)kalbėjimo kliūčių aspektai ir kt. Aptiriamasis emigracijos procesų dėsningumas, o Baltijos šalių mobilumas ženklina tiriamuosius monografijos akcentus ir parodo, kad „greta socialinių, istorinių, politinių ir ekonominių emigracijos tyrimų literatūra laikoma išmonės kūryba, kuri vertinama kaip neatitinkanti realybės standartų“⁷. Anot literatūrologės D. Satkauskytės, „labiau derėtų kalbėti ne apie emigracinę literatūrą, o apie emigracinės savimonės literatūrą“⁸. Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad (e)migracinė / (e)migracinės savimonės literatūra vis lengviau priimama kaip *sava*, kurioje reflektuojamos *savų* patirtys ir kuri traktuojama ne kaip *kitų*, o vis dažniau kaip *mūsų*. Todėl monografijoje autorė siekia (į)parodyti, kad „literatūra įvairiais rakursais fiksuoja (e)migracinio gyvenimo patirtis meninės kalbos tekstinėje atmintyje“⁹ ir yra reikšminga tiek lietuvių, tiek latvių literatūros tyrimų lauke.

L. Laurušaitės tyrimas apima daugiau kaip 50 šiuolaikinės lietuvių ir latvių (e)migracijos tekstų nuo 2000 iki 2018 m., kuriuos autorė suskirsto pagal autorystės ir žanro santykį¹⁰ net į 10 lygmenų. Pasitelkiami Julijos Miliūtės, Manto Areimos, Giedrės Biliotavičiūtės, Mariaus Ivaškevičiaus, Unės Kaunaitės, Andros Manfeldės, Aušros Matulevičiūtės, Rūtos Mataitytės, Zitės Čepaitės, Elvyros Davainės, Jolitos Herlyn, Rimos Urmetzer, Linos Ever, Ingos Purinos, Arija'os Cine'ės, Dalios Staponkutės, Alvilio Bergo, Eglės Černiauskaitės, Agnės Žagrakalytės, Otto Ozols'o, Paulinos Pukytės, Vilio Lacyčio, Lauryno Katkaus, Aivaro Kliavio, Marijaus Gailiaus, Valdo Papievio, Kristinos Sabaliauskaitės ir kt. tekstai. Objekto tyrimų laukas gana platus ir įgalinantis įvaizdžius, jų reprezentacijas, stereotipus bei kitas imagologijos metodo problemas tirti platesniame kontekste. Būtent šie literatūros autoriai, kurie yra lietuviai ir latviai, įtvirtina skirtingų gyvenamųjų erdvių, kuriose kuriama, kategorijas – skirtingus kultūros laukus, leidžiančius permąstyti gyvenamosios vietos ir namų įvaizdžio trajektorijas. Siekiant suvokti kultūros reiškinius ir

⁵ *Ibid.*, 23.

⁶ *Ibid.*, 75.

⁷ *Ibid.*, 23.

⁸ Satkauskytė, „Egzilinė (ne)tapatybė naujausioje lietuvių emigrantų literatūroje“, 122.

⁹ Laurušaitė, *Literatūra, mobilumas, imago: lietuvių ir latvių XXI a. (e)migracijos patirtys*, 23.

¹⁰ *Ibid.*, 25.

jų inspiraciją identitetui formuotis, ypač reikšmingas tampa erdvės kaip *savos* arba *svetimos* vietos vertinimo aspektas. Anot literatūrologės Ž. Kolevinskienės,

<...> [n]amų ar gimtosios šalies (gimtinės) kategorijos yra vienos pagrindinių, suponuojančių identiteto priskyrimą tam tikrai strategijai. Tautinio identiteto modeliavimas stiprinamas „simboliniu kapitalu“, paimtu iš tautinės kultūros ir paveldo lobyno. Namai kaip kategorija gali būti apibūdinta dviem būdais – kaip socialiai homogeniška ir fiziškai fiksuota erdvė arba kaip dinamiška, transnacionalinė simbolinė erdvė.¹¹

Pastebima, kad autorių, nors ir gyvenančių daugiakultūroje aplinkoje, kuri gana plačiai įsitvirtinusi tokiose šalyse kaip Anglija, Vokietija, Prancūzija, Graikija, Belgija ir kt., namų vaizdinys koduojamas tam tikra prasme transformuojant svajonių šalies mitą, nes pastarąja tampa *sava* šalis. Todėl tapatybės suvoktį galima traktuoti kaip pakitusią istoriniame laike, suvokiamą naujai. Kita vertus, dalis L. Laurušaitės tiriamų tekstų jau reprezentuoja kitokią patirtį, formuojamas *savos* šalies kaip *svetimos* įvaizdis – šalies, su kuria nesitapatinama. Namais tampa fiziškai fiksuota erdvė – ten, kur esi. Taigi, tyrimu siekiama įvertinti (e)migrantinės tapatybės slinktį. Etninio tapatumo sampratą atveriančius kodus L. Laurušaitė įvardija kaip įvaizdžius, kurie „buvo itin gausūs ir charakterizavo išvietinto žmogaus santykį su praeitimi (gintaras, kaukas, linas, daina, Joninės ir pan.)“¹², ir pabrėžia, kad naujosios emigracijos rašytojai tiesiog rečiau savo identitetą koduoja simboliniais artefaktais, todėl tai nebūtinai implikuoja ir asmenybės savasties lūžį. Prigimtinio etniškumo įvaizdis literatūroje imamas transformuoti veikiant globaliam pasauliui. Pasak literatūrologės D. Kuizininės,

Buvimas tarp kelių kultūrinių tradicijų, kalbų įgauna pačias įvairiausias meninės raiškos formas literatūros tekstuose, kūrėjas jautriausiai reaguoja į globalaus pasaulio iššūkius ir išreiškia juos kūryboje. Naujosios savivokos ir būdų jai išreikšti paieškos yra itin ryškios pastarųjų metų naujausioje lietuvių prozoje.¹³

Taigi, persvarstomas senosios tapatybės konstravimo modelis, veriasi naujasis konstruktas, grindžiamas liberalesne patirtimi. Aptariamų kūrinių įvaizdžiai įrodo, kad kinta identiteto suvokimo principai, o gyvenant naujajame pasaulyje nebeprisirišama prie prarasto gyvenimo, bandoma sukurti naujus simbolius.

Skyriuje „Vertybinių pokyčių šiuolaikinėje emigrantų literatūroje: turėti, būti ar atrodyti“ L. Laurušaitė ryškina slinktį tarp „būti“ ir „turėti“, siekia atskleisti, ką reprezentuoja ši opozicija emigrantų literatūroje. Kiekvieno asmens erdvėje labai svarbi laisvės galimybės idėja, kuri tarsi utopija leidžia išreikšti žmogiškąją būtį, suvokti jos veikimo horizontus, priimti išpareigojimus, atsakomybes ir jas įprasminti. Tačiau laisvės perspektyva koordinuoja tik pasirinkimo galimybę, kuri iš dalies nutolsta nuo įvaizdžio todėl, kad paprastai

¹¹ Kolevinskienė, Žydronė, „Tautinės tapatybės moterų literatūroje“, in Balsevičiūtė-Šlekiene, Virginija et al., *Lietuviškumo ribos: tautinių vertybių kaita XX amžiaus pabaigos – XXI amžiaus pradžios lietuvių (e)migrantų autorių literatūroje*. Vilnius: Edukologija, 2013.

¹² Laurušaitė, *Literatūra, mobilumas, imago: lietuvių ir latvių XXI a. (e)migracijos patirtys*, 129.

¹³ Kuizininė, „Egzilio patirtys ir tapatybė naujausioje lietuvių prozoje“, 16.

L. Laurušaitės analizuojamoje emigrantų literatūroje personažai laisvai pasirenka tai, ko nenori. Laisvė išvykti, panirimas į viziją reprezentuoja perspektyvą sukurti tokį pasaulį, kurio niekada neturėjo, priešingą tam, iš kurio išvyko. Tačiau pasirinkimas dirbti atsitiktinius ir menkinančius darbus sukuria juodadarbio įvaizdį. Pasak L. Laurušaitės, darbštumo stereotipas „tipologiškai reiškiamas servilizmo įvaizdžiais“¹⁴, kuris buvęs teigiamas atitinkamame literatūriniame kontekste tampa gana neigiamas, nes personažai pasitelkiami tik sunkiam darbui, dažniausiai trunkančiam ilgą valandą. Monografijos autorė pažymi:

<...> kūriniuose vyrauja ne bendradarbiavimas, palaikymas, o lenktynės ir savųjų konkurencija, kai stengiamasi tautiečius pašalinti iš kelio, įvilioti į spąstus, iš jų pasipelnyti <...>, todėl sukomplikuojamas tradiciškai suprantamų sąvokų *savas* ir *Kitas* turinys.¹⁵

Šiuo atveju galima būtų pasitelkti Vytauto Kavolio apibrėžtą individualizmo suvokimo konceptą, kuris atskleidžia, kad „individualistas, kuris turi moraliai teisingą tikslą dėl savo bendruomenės, yra esminis kūrybos proceso dalyvis“¹⁶. Galima teigti, kad „individualizmo“ sąvokos slinktis, kai apsiribojama tik asmeniniais poreikiais, o ne būnama bendruomenės dalimi, yra savotiškas precedentas, pasireiškiantis emigrantų literatūroje kuriamu *savo* kaip *Kito* įvaizdžiu. Taigi, iškreipiamos pamatinės vertybės – gerbti savą bendruomenės narį ir jam padėti. Kodėl rašytojų tekstuose implikuojama *savo* kaip *Kito* reprezentacija? Galima svarstyti, kad toks įvaizdis kyla dėl nusivylimo, neišsipildžiusių lūkesčių, noro būti geresniam arba tiesiog sugriuvusio svajonių šalies mito. Šis įdomus, nors ir problemiškas, tyrėjos pasirinktas imagologinis sluoksnius leidžia aiškiau suvokti, koks gali būti *savas*.

Šiandiniame tapatybės svarstymų diskurse yra aktuali moters ir moteriškumo problema, kurią išskiria ir L. Laurušaitė – „Moters problema, moteriškumo ir nacionalumo struktūros“. Monografijoje gana aiškiai aptariamas literatūrinis lyčių pasiskirstymo konceptas, aptariami motinų emigrantų įvaizdžiai kūriniuose. Anot autorės, E. Davainės knygoje deklaruojama pozicija („Tėvas su buitimi susitvarkydavo puikiai, apmokėtos sąskaitos garantavo, kad neprarasime buto...“¹⁷) bandoma naikinti skirtį tarp vyro ir moters stereotipinio pareigų pa(si)skirstymo, todėl svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad toks aspektas, reflektuojamas literatūroje, implikuoja nykstančias ribas tarp stereotipinių moters ir vyro suvokčių, kai moteris – namų šeimininkė, auginanti vaikus, o vyras – namų „galva“, uždirbantis pinigų. XXI a. emigrantų literatūroje retas, bet jau pastebimas kuriamas naujas galios persiskirstymas, leidžiantis suvokti, kad reprezentuojamas gana lygiavertiškai suvokiamas įvaizdis lyties aspektu. Toks įvaizdis atsiriboja nuo ankstesnio laikotarpio literatūrinių moters ir vyro įvaizdžių. Tačiau ryškesnis yra kitas emigracinėje literatūroje aktualizuojamas įvaizdis – motinos, tėvo arba abiejų nutolimo nuo vaiko – suirusios šeimos, socialiniai moterų vaidmenys, kurie „neatitinka „gero“, „respektabilaus“ darbo ir

¹⁴ Laurušaitė, *Literatūra, mobilumas, imago: lietuvių ir latvių XXI a. (e)migracijos patirtys*, 100.

¹⁵ *Ibid.*, 103.

¹⁶ Kavolis, Vytautas, „Individualizmas ir privatizmas?“, in Kavolis, Vytautas, *Nepriklausomųjų kelias: publicistikos straipsniai (1951–1965)*, sudarė Egidijus Aleksandravičius ir Daiva Dapkutė. Vilnius: Versus aureus, 2006, 259.

¹⁷ Laurušaitė, *Literatūra, mobilumas, imago: lietuvių ir latvių XXI a. (e)migracijos patirtys*, 199.

sėkmingos karjeros apibrėžimo¹⁸; prostitucijos problema, rytų europietės įvaizdis koduoja neigiamą moters įvaizdžio konotaciją. L. Laurušaitė teigia:

(E)migracijos tekstuose vaizduojamos moterys apima visą spektrą – nuo tradicinio, konservatyvaus pasaulėvaizdžio suformuoto moteriškumo supratimo, kuris draudžia moteriai veikimo laisvę arba aktyvumą darbo rinkoje (Lauciūtė), iki visišką laisvę pajutusią moterų, ištrūkusią iš seksualinio elgesio standartus reglamentuojančios kultūros, namų ar šeimos aplinkos, kurios savanoriškai nuslysta į striptizą ar prostituciją (Popovs, Ivaškevičius).¹⁹

Šis įvairiasluoksnis žiūros kampas leidžia pastebėti itin įsitvirtinusių stereotipinių suvokčių kuriant moteriškąjį konstruktą literatūroje aktualumą, tačiau taip pat suteikia galimybę pamatyti ir liberalesnį įvaizdį (nebūtinai neigiamą). Įdomu tai, kad pastarieji aspektai literatūroje išryškina ir kartų skirtumus, leidžia įvertinti lietuvių ir latvių literatūroje kuriamų įvaizdžių skirtumus ir panašumus.

Vertinant kalbos ir nesusikalbėjimo aspektus, aptariamą gana ironiškas lietuvių ir latvių (e)migracijos literatūroje perteikiamas emigrantų santykis su kalba, kai tik viena iš jų – *sava*. Autorė šiame skyriuje ryškina lingvistinius paradoksus, kurie „atskleidžia nesusikalbėjimo tragizmą, pademonstruoja, kaip kalbos nemokėjimas sumenkina, socialiai pažemina ir įkalina“²⁰, o „nemokėdami kalbos lietuviai ir latviai lieka pradinėje emigracijos stadijoje, negeba išsiveržti iš socialinės izoliacijos“²¹. Taigi, kalbos žinių trūkumas atveria skirtingų kultūrų dialogiškumo trūkumus, išryškėja sunkiai suderinami *savo* ir *svetimo* įvaizdžiai, juos skiriantis kalbos barjeras. Čia pat matomas ir hibridinės tapatybės negalimumas, nulemtas kalbos barjero, todėl literatūroje labiau pastebimas tapatinimasis su *savu* arba *svetimu*, reflektuojamas *savivaizdis* arba *Kito įvaizdis*, o retesniais atvejais – jų konvergencija, tarsi implikuojanti naujumą.

Taigi, ši L. Laurušaitės monografija yra labai svarbus žingsnis (e)migracinės literatūros tyrimų lauke, nes leidinys ypač reikšmingas ir reikalingas tiek lietuvių, tiek latvių tautoms ir padeda suvokti (ne)apibrėžtą XXI a. literatūrinių patirčių sluoksnius, kuriuose vaizduojamomis situacijomis reflektuojamos *savo* ir *svetimo* patirtys, jų susiliejimas, stereotipiniai konstruktai, *iliteratūrinti* įvaizdžiai. Autorė profesionaliai, įdomiai ir struktūriškai atskleidžia imagologijos universalumą ir teorinių įrankių galią tiriant baltiškąjį identitetą, lyginant skirtingas, o kartais ir identiškąs lietuvių ir latvių patirtis. Pasak L. Laurušaitės, Latvijoje migracija dažnai suvokiama kaip „vilties diaspora“ ir žymi pozityvų scenarijų, o Lietuvoje – kaip dviprasmiškas „užburto rato“ reiškinys²². Reikšminga ir tai, kad autorė remiasi sociologų tyrimais, vertina istorinį (e)migracinės literatūros kontekstą. Kaip reikšmingą kategoriją ji traktuoja kaitos laike ir erdvėje aspektą, ypač analizuodama identiteto skirtybes. Aktualizuojant ir lyginant lietuvių (e)migracinę literatūrą, pastebima, kad

¹⁸ *Ibid.*, 203.

¹⁹ *Ibid.*, 215.

²⁰ *Ibid.*, 267.

²¹ *Ibid.*, 272.

²² *Ibid.*, 56.

pastaroji vis ryškiau įtvirtinama kaip lygiavertė lietuvių ir latvių, o gal europiečių (ne)(e) migrantinei (nacionalinei) literatūrai.

Aptariama lietuvių ir latvių literatūrinės (e)migracijos tematika įvairiais rakursais atskleidžia tekstuose reprezentuojamos tapatybės problematiką ir, nors literatūrinės (e)migracijos patirtys nėra identiškos, atskleidžiamas visų personažų patiriamas įvairiakryptis tapatybės lūžis. Pastebimos Baltijos tautų literatūrinių patirčių sąsajos, kurias dažniausiai jungia neigiamos konotacijos, kai net darbštumas susipina su vergove, o „dabarties (e)migrantas, „emigrancikas“ – viešosios nuomonės nuvertintas prekinis ženklas, apibrėžiamas, nebeapeliuojantis į įtaką, gerą reputaciją“²³. L. Laurušaitės pasirinkta metodologija padeda suvokti (e)migracinėje literatūroje koduojamą tapatybės slinktį, kai transformaciją veikia globalaus pasaulio vertybės ir įgaunama naujos patirties daugiakultūroje aplinkoje. Apibendrinant galima teigti, kad L. Laurušaitės monografija „Literatūra, mobilumas, imago: lietuvių ir latvių XXI a. (e)migracijos patirtys“ yra reikšmingas pagrindas lyginamiesiems literatūros tyrimams, o suformuluojami (e)migracinės literatūros kodai – tarsi raktai, atrakinantys konkrečius Baltijos šalių įvaizdžius.

Literatūra

Kavolis, Vytautas, „Individualizmas ir privatizmas?“, in Kavolis, Vytautas, *Nepriklausomybų kelias: publicistikos straipsniai (1951–1965)*, sudarė Egidijus Aleksandravičius ir Daiva Dapkutė. Vilnius: Versus aureus, 2006.

Kolevinskienė, Žydronė, „Tautinės tapatybės moterų literatūroje“, in Balsevičiūtė-Šlekiene, Virginija et al., *Lietuviškumo ribos: tautinių vertybių kaita XX amžiaus pabaigos – XXI amžiaus pradžios lietuvių (e)migrantų autorių literatūroje*. Vilnius: Edukologija, 2013.

Kuizininė, Dalia, „Egzilio patirtys ir tapatybė naujausioje lietuvių prozoje“, *Česlovo Milošo skaitymai* 6 (2013).

Laurušaitė, Laura, *Literatūra, mobilumas, imago: lietuvių ir latvių XXI a. (e)migracijos patirtys*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019.

Satkauskytė, Dalia, „Egzilinė (ne)tapatybė naujausioje lietuvių emigrantų literatūroje“, *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 2 (12) (2011).

²³ *Ibid.*, 290.